

On són les dones en les programacions culturals de les ciutats?

Per primera vegada a l'Estat espanyol, una ciutat ha posat dades i xifres a la pregunta que encapçala aquest article. L'Ajuntament de Barcelona ha presentat, ara fa poc més d'un mes, l'estudi sobre la programació cultural de 2016-2017 del consistori analitzada amb perspectiva de gènere. La radiografia no és encoratjadora: de les més de 19.000 activitats de la programació analitzades de 9 àmbits culturals en 117 espais públics de la ciutat, l'autoria només està en mans de les dones en un 24,56% dels casos el 2016 i en un 32,38% el 2017.

Laia Soldevila / @laia_soldevila

Per primera vegada a l'Estat espanyol, una ciutat ha posat dades i xifres a la pregunta que encapçala aquest article. L'Ajuntament de Barcelona ha presentat, ara fa poc més d'un mes, l'[estudi](#) sobre la programació cultural de 2016-2017 del consistori analitzada amb perspectiva de gènere. La radiografia no és encoratjadora: de les més de 19.000 activitats de la programació analitzades de 9 àmbits culturals en 117 espais públics de la ciutat, **l'autoria només està en mans de les dones en un 24,56% dels casos el 2016 i en un 32,38% el 2017.**

“Probablement, aquesta realitat desigual que hem vist a Barcelona també passa en moltes altres ciutats”, explica la coautora de l'informe i consultora especialista en gènere i diversitat, Anna Cabó. A partir de les dades de Barcelona, resseguim les dificultats a les quals s'han d'enfrontar les dones en el llarg camí per la paritat en les programacions culturals.

Sis problemes que han de superar les dones en les programacions culturals de les ciutats

1. La falta de dades

“Quan vam voler conèixer quina era la participació de les dones en espais culturals públics de la ciutat, ens vam adonar que no hi havia dades sobre la qüestió”. Així explica Sònia Ruiz, responsable de Transversalitat de Gènere de l'Ajuntament de Barcelona, per què el consistori va impulsar un estudi sobre la programació pública del govern municipal del 2016 i del 2017 en espais com els arxius, les biblioteques, els centres cívics, els centres d'exposicions, les fàbriques, els auditoris, els museus, les col·leccions i les sales d'arts escèniques.

Anna Cabó, coautora de l'informe, confirma la **dificultat d'aconseguir les dades disgregades per gènere** dels diferents ens culturals “perquè molts organismes simplement no les generen”.

“Aquesta, però, és una queixa més global que, a Europa, també l'ha fet l'European Institute for Gender Equality ([EIGE](#))”, explica Cabó, que precisament destaca que una de les conclusions de l'informe és aconseguir “dades segregades per sexes en tots els àmbits del sector cultural”.

2. Cultura pensada per a dones?

Les pràctiques culturals per part d'homes i de dones a Catalunya són semblants, però elles superen el consum cultural gairebé en tots els àmbits, com destaca l'informe '[Les dones a Catalunya 2018](#)' de l'Observatori de la Igualtat de Gènere.

A Barcelona, "la majoria d'usuàries culturals també són dones, però en la programació cultural no estan representades d'igual manera", diu Sònia Ruiz des de l'Ajuntament. Per Anna Cabó, el fet que les dones no siguin del tot invisibles a la cultura (són usuàries) distorsiona la percepció que es pot tenir d'elles en aquest sector. "Al món tecnològic hi ha molt poques dones, i això es fa evident en tots els estadis. **Però les dones som les grans consumidores de cultura, i això crea una falsa sensació que ja hi som** i que ja se'ns té en compte quan, en realitat, som lluny de la paritat en la presa de decisions en aquest àmbit", reflexiona.

Tot i ser les consumidores principals, la programació no sempre té en compte les dones de manera específica. L'informe de l'Ajuntament ha analitzat el públic destinatari de les activitats culturals públiques i detalla que, si bé la majoria d'activitats no van dirigides a un públic determinat, cal destacar que les **activitats específicament destinades a dones només representen un 0,81% del total**. Els centres cívics són els que programen més activitats i més diverses. "Com que l'informe ens ha fet conscients d'això, hem agafat espais concrets de la ciutat (el centre cívic Barceloneta, La Virreina Centre de la Imatge, la Biblioteca Jaume Fuster i el festival Grec, entre d'altres) per detectar obstacles a l'hora de programar amb un criteri de paritat i de perspectiva de gènere", explica Sònia Ruiz.

3. Les institucions culturals, capitanejades per homes

"La paritat en els llocs de presa de decisions de la cultura a l'Ajuntament de Barcelona és lluny de ser una realitat", diu l'informe sobre perspectiva de gènere en la programació cultural de la ciutat. En el cas de les direccions culturals, hi ha dos fenòmens. D'una banda, l'estructura directiva de **l'Institut de Cultura de Barcelona és formada per un 30% de dones i un 70% d'homes** —a pesar que té una plantilla amb un 62% de dones i un 38% d'homes, una situació que es repeteix als museus: la immensa majoria de les direccions, les gerències i les sotsdireccions estan en mans d'homes. Paradoxalment, els càrrecs intermedis dels àmbits de programació de proximitat, com ara biblioteques i centres cívics, estan en mans majoritàriament de dones: un 82% de les direccions de biblioteques i un 76% dels centres cívics.

"En el món de la cultura hi ha moltes dones a la base; el problema és que no es promocionen", diu la coautora de l'informe, Anna Cabó, que alerta que la "**feminització**" dels càrrecs en espais de **cultura de proximitat** (biblioteques, centres cívics) comporta un greuge per a les dones respecte als càrrecs en espais de cultura de ciutat (museus, auditoris). En el primer cas, hi ha "un nivell de precarietat molt més elevat" i es tracta de "baixes categories professionals reconegudes", subratlla l'informe. Potser, perquè hi hagi més dones que ocupin espais de responsabilitat en l'àmbit de la cultura i de les arts, cal anar més enllà. En aquest [article a CRÍTIC](#), l'artista Laia Ramos reflexionava també sobre la **necessitat "de revisar les inèrcies que reproduïxen l'estat actual de les coses**: pràctiques com el presencialisme, les xarxes informals d'influència masculina, el biaix implícit en la consideració de mèrits i de qualitat, la manca de compromís amb el dret i la responsabilitat social de la cura, la inexistència de conciliació".

4. Les dones autores no troben espais

En general, les dones creadores tenen gaires dificultats per arribar al públic. Però les compositoras i les intèrprets són les que més complicat ho han tingut a Barcelona per fer-se un lloc en la

programació cultural pública. **El 2016 hi va haver menys d'un 4% de dones autores als grans auditoris, i el 2017, tan sols un 1,25%**. En el cas del rol de solista, hi va haver només un 27,27% (2016) i un 35,06% (2017) de dones intèrprets en els festivals, encara que als grans auditoris sobrepassen un 40%. A escala catalana, els festivals de música tenen el mateix problema, segons recull l'informe '[Dones als festivals de música a Catalunya](#)'.

La problemàtica es repeteix en els museus. Un [informe de l'Observatori Cultural de Gènere](#) ja advertia que entre l'any 2011 i el 2015 la **presència de dones als centres d'art de Barcelona era, en global, d'un 14%**. L'informe encarregat per l'Ajuntament també confirma les poques activitats amb perspectiva de gènere programades entre el 2016 i el 2017 i la diversitat de programacions segons els museus. Mentre el Born Centre Cultural o el Monestir de Pedralbes sobrepassen un 18% d'activitats amb perspectiva de gènere, el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) o el Museu Etnològic, entre d'altres, no van tenir cap acció en aquesta línia.

Un altre camp on les dones també lluiten per fer-se veure és l'àmbit audiovisual i l'escènic. En aquest últim, la baixa presència de dones està recopilada pel col·lectiu de dones [Dona'm Escena](#), que es dedica a radiografiar diferents cicles i espectacles per evidenciar la **poca presència femenina dins i fora dels escenaris** amb gràfics com aquest:

En el món del cinema, Montse Majench, vicepresidenta de Dones Visuals, l'entitat que es dedica a promoure la presència de dones en aquest sector, explica que **"a les escoles de cinema la majoria dels estudiants, un 64%, són dones, però a la indústria només n'arriba un 16%"**. "Vam veure que moltes dones es feien enrere a l'hora de fer el seu camí al cinema, o no trobaven sortida a les seves creacions, o cap productora els feia cas i al final el resultat és que és no hi ha gaires dones directores, guionistes o productores", analitza Majench. Per això, des de Dones Visuals han decidit impulsar, entre altres accions, diversos [programes de mentoria](#) per acompanyar les dones de diferents àmbits a crear un bon projecte audiovisual que tingui possibilitats reals de tirar endavant. "Ens basem en el model suec, amb la diferència que allà qui ho impulsa és directament les institucions públiques i aquí ho fem des de l'entitat amb el suport econòmic d'ajudes i subvencions", diu.

5. La falta de formació dels programadors

Ramon Bosch, gerent de Biblioteques de Barcelona, considera que des del seu àmbit ja s'ha destacat la rellevància de les dones en el sector infantil i juvenil, un sector estratègic "per a la consolidació de nous lectors", i creu que en les activitats programades a les biblioteques sempre "s'han buscat les persones més solvents" sense "cap cotilla intel·lectual". El cert, però, és que una peça clau perquè la programació cultural sigui la més paritària possible és que els programadors treballin en aquesta direcció. **"Moltes vegades, quan vols implementar polítiques amb perspectiva de gènere, et trobes amb moltes resistències que són de cultura organitzativa: els tècnics no estan acostumats a treballar amb aquests paràmetres, i cal que els acompanyem"**, diu Sònia Ruiz, de l'Ajuntament de Barcelona.

Anna Cabó també considera que la formació de funcionaris i de programadors és una peça clau per revertir les discriminacions que pateixen les dones en la programació cultural. Cabó, però, adverteix que prèviament a la formació "cal crear consciència que hi ha un problema" i, en aquest sentit, a les conclusions de l'informe ja adverteix que **algunes persones responsables de la presa de decisions en l'àmbit cultural "tenen un desconeixement important sobre què significa perspectiva de gènere"**. Per treballar en aquesta línia, l'Ajuntament publicarà, cap a finals d'any, "una guia de bones pràctiques per aconseguir, com a mínim, una programació paritària", confirma Ruiz, que es compromet a repetir l'anàlisi cada dos anys.

6. La paritat, un objectiu a mitjà termini

La paritat és l'horitzó pel qual es treballa en el món cultural. Per a Montse Majench, de Dones Visuals, més que treballar per quotes a l'audiovisual, la seva aposta és fer-ho per punts i fer una valoració més alta a "aquells projectes que tinguin presència i visibilització de dones en tots els càrrecs i no només en aquells que elles han destacat més com vestuari o maquillatge". "Les dones hem estat inspiradores de cultura, som consumidores i subjectes actives que volen tenir espais de difusió", diu Anna Cabó, que també demana que, més enllà de la paritat, es tingui en compte la perspectiva de gènere en els continguts. **Només un 4% de les activitats de l'Ajuntament analitzades el 2016 i el 2017 tenien aquesta perspectiva i moltes "es concentraven només al mes de març pel Dia de la Dona"**.

Per aconseguir la paritat i la perspectiva de gènere en els continguts, l'informe encarregat per l'Ajuntament destaca diversos aspectes a tenir en compte en el camí: tenir dades disgregades per sexe; sensibilització dels programadors; garantir equips de direcció paritaris; aprofundir en l'estudi econòmic amb perspectiva de gènere de la cultura de la ciutat, i, finalment, fer un inventari de les col·leccions de museus per saber quin fons sobre dones tenen. En el seu text al blog de Feminisme Crític, Laia Ramos hi afegia una qüestió més: **"Perquè hi hagi dones que ocupin més espais, hi ha d'haver homes que els desocupin..."** i no sempre és fàcil desprendre't voluntàriament dels teus privilegis". En aquest sentit, Ramos subratllava la necessitat de "forçar la situació i dissenyar i implementar mesures que trenquin amb certes dinàmiques." Com diu Anna Cabó, "si no hi ha dones, no hi ha cultura".